

Розділ 3. ШЛЯХИ І ЗАСОБИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.14

© 2017

Внукова О.М.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ СТУДЕНТІВ ЯК ПРОЯВ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА

У статті розглядається проблема забезпечення ситуації успіху студентів у закладах вищої освіти. У результаті проведеного дослідження виявлено, що ситуація успіху на заняттях передбачає використання викладачем позитивних емоцій, а також прийомів індивідуально-особистісної підтримки. Доведено, що переживання успіху вселяє у студентів впевненість у власних силах, розвиває креативність, заохочує до активності, сприяє професійній спрямованості. Обґрунтовано, що для забезпечення ситуації успіху викладач повинен володіти педагогічною майстерністю.

Ключові слова: ситуація успіху, педагогічна майстерність, викладач, студент.

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сьогодні існує необхідність у підготовці фахівців, які не лише проявляють компетентність у певній сфері, а і прагнуть до самоосвіти, самовдосконалення, досягнення успіху у житті. Тому нагальним є обґрунтування педагогічних умов у вищій школі, які б сприяли формуванню спрямованості особистості на успіх, на розкриття і розвиток здібностей, на максимальну позитивну самореалізацію. Питання створення ситуації успіху не є новими, вони перебувають у колі уваги педагогіки успіху – “науки про способи активізації внутрішнього світу людини, який характеризується необмеженими психічними можливостями, що використовує людина протягом усього свого життя” [7, с. 3]. Сучасний викладач повинен вміти забезпечувати ситуації успіху студентів як джерело внутрішніх сил особистості, яке сприяє подоланню труднощів і бажанню бути успішними. Із цими завданнями може впоратися лише педагог, який володіє майстерністю педагогічної дії та постійно її вдосконалює.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... Основи вітчизняної педагогіки успіху були закладені К. Ушинським, В. Сухомлинським, А. Макаренком, Ш. Амонашвілі. Вивчаючи проблему успіху, вчені пов’язували її з діяльністю, активністю особистості (Б. Ананьєв, І. Бех, О. Леонтьєв, І. Зязюн, Г. Щукіна), з мотивами діяльності та ефективністю навчання (Є. Ільїн, Ю. Бабанський, У. Глассер), з емоційним аспектом у становленні особистості (Л. Венгер, В. Леві, Г. Бреслав, М. Лісіна). В. Луценко розглянула психолого-педагогічні механізми й етапи організації ситуації успіху навчальної діяльності школярів [5]. Але у педагогічній літературі проблема ситуації успіху, особливо у вищій школі, розкрита не достатньо.

Успіх, з психологічної точки зору, – це відчуття стану радості, задоволення від того, що результат, якого прагнула особистість у своїй діяльності, або співпадає з її очікуваннями, надіями, або перевершує їх. На базі цього стану формуються більш сильні мотиви діяльності, змінюються рівні самооцінки, самоповаги. З педагогічної точки зору успіх – це досягнення значних результатів у діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому [1, с. 28-30.]. Погоджуємося з О. Гусак, яка відмічає, що говорячи про успіх, педагоги-дослідники мають на увазі не стільки удачу, скільки гарну результативність (або вражаючі результати) у досягненні намічених цілей і завдань, а також пов’язане із цим індивідуальне усвідомлення й суспільне визнання отриманого людиною (або групою людей) результату. Переживання, що супроводжують досягнення успіху, визначають морально-психологічне самопочуття людини, обумовлюють темпи й спрямованість її саморозвитку, стимулюють соціальну активність особистості [3].

А. Белкін рекомендує ряд заходів, які спрямовані на створення ситуації успіху у залежності до розробленої ним класифікації школярів, у основі якої лежить їх ставлення до навчання, відповідність результатів витраченим зусиллям, характер очікування (надійні, впевнені, ті, які сумніваються, зневірені) [1]. Типологія студентів в залежності від професійної спрямованості розроблено В. Лисовським, змісту мотиваційної сфери – О. Столярчуком, ставлення до навчальних дисциплін – С. Солодухою, П. Баром, навчання загалом – В. Лисовським, Б. Ананьєвим, М. Тутушкіною. М. Фіцула виділив: 1) серйозних студентів, які прагнуть до всього нового незалежно від галузі знань. Вони успішно вивчають усі передбачені планом дисципліни, відвідують різноманітні гуртки, виховні заходи, читають додаткову науково-популярну і художню літературу, беруть активну участь у громадському житті закладу і поза його межами тощо. 2) Студентів, які захоплюються однією галуззю знань, мають глибокі знання в цій галузі, багато читають, стежать за новинками, усвідомлюючи водночас, що необхідно знати і інші предмети професійного спрямування, намагаються вивчати всі предмети, передбачені навчальним планом. 3) Студентів, які надають переваги певній дисципліні. Мають з цієї дисципліни глибокі, ґрунтовні знання, але нехтують усіма іншими. Нерідко через це належать до групи посередніх або навіть невідстаючих студентів [8, с. 35-36]. Викладач має враховувати типи студентів у створенні умов для

забезпечення ситуації успіху під час занять, спираючись на особистісно орієнтований підхід. Ситуація успіху буде досягнута тоді, коли сам студент визначить результат як успіх. У педагогічному сенсі успіх може бути результатом продуманої, підготовленої тактики викладача.

Аналіз тематичної літератури свідчить про суперечності між необхідністю розвитку потреби у досягненні успіху студентів і відсутністю достатнього обґрунтування педагогічних умов, що забезпечують розвиток у майбутніх фахівців зазначеної потреби у процесі навчальної діяльності.

Формулювання цілей статті... Метою статті є розгляд створення ситуації успіху під час занять у вищій школі як прояв педагогічної майстерності викладача.

Виклад основного матеріалу дослідження... Педагогічна майстерність тлумачиться як найвищий рівень педагогічної діяльності, як вияв творчої активності особистості, як комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі. Як відомо, до таких важливих властивостей належать гуманістична спрямованість діяльності вчителя, його професійна компетентність, педагогічні здібності і педагогічна техніка [6]. Саме ці властивості дають педагогові змогу діяти творчо і продуктивно. Гуманістична спрямованість – визначальний принцип педагогіки успіху у вищій школі, який передбачає створення педагогічних умов, спрямованих на формування професійної самосвідомості студентів, спрямованості на успішну професійну діяльність, на саморозвиток і самовдосконалення.

Видатний педагог сучасності І. Зязюн зазначав, що ситуація успіху навіть інколи пережита студентом на лекції, під час семінарського заняття, педагогічної практики може залишити незабутнє емоційне враження в його душі, різко змінити у позитивний бік ставлення до майбутньої професії, свого місця в ній. Завдяки успіху, який переживає студент відкриваються приховані можливості особистості, реалізується творчий потенціал. Студенту необхідно створити психоемоційний комфорт на лекції, під час семінарів, на практичних заняттях, у неформальному спілкуванні з викладачем [4, с. 32].

Погоджуємося із визначенням ситуації успіху як особистісно значущим навчальним досягненням, яке пов'язане із соціальним визнанням і переживанням радості [2].

Ситуація успіху у вищому навчальному закладі – створення викладачем таких обставин, які б виявилися обов'язково успішними для студента, а саме: забезпечили поставлене навчальне досягнення, високу соціальну оцінку, суспільне визнання індивідуальних досягнень особистості. Вони передбачають наявність позитивних емоцій, які підвищують мотивацію навчання, стимулюють працездатність, ініціативність, креативність. Заряд активного оптимізму підвищує життєву стійкість, здатність до протидії. За відсутності ж успіху може виникати негативне ставлення до навчальної і, навіть, майбутньої професійної діяльності.

У Київському національному університеті технологій та дизайну нами було проведено дослідження серед студентів щодо визначення стану забезпечення ситуації успіху на заняттях. Ми взяли до уваги висновки В. Луценко, яка виділила 1) мотиваційно-цільовий, 2) організаційний та 3) результативний етапи організації ситуації успіху навчальної діяльності, а також педагогічні завдання на кожному з них. На першому етапі це: сформулювати мотив досягнення, налаштувати на успішне виконання завдання; другому – забезпечити умови для успішної діяльності, зацікавити пізнавальним процесом; третьому – сформулювати усвідомлене ставлення до підсумку навчальної діяльності, перетворити результат у мотив для нової пізнавальної діяльності [5].

Ми виявили, що лише близько половини викладачів, які працюють зі студентами, висловлюють похвалу за досягнуті результати. Очевидно, педагоги не усвідомлюють, що без відчуття успіху у студента зникає інтерес до навчальних занять. Також студенти заявили, що лише дві третини викладачів приділяють кожному увагу, тобто активно використовують індивідуальний підхід. Це призводить до того, що частина студентів не активна на заняттях, оскільки їхніми успіхами не цікавляться. Студенти не готові вибачати байдужості. За їх відгуками, найкращі педагоги ті, які під час занять звертають увагу на кожного. Можемо розуміти це як педагогічні здібності, але частіше – прояв педагогічної майстерності.

50 % опитаних студентів оцінили свій настрій на заняттях хорошим лише інколи, 35 % відповіли, що в них позитивний настрій часто, 5 %, – що дуже часто і 10 % – що рідко мають хороший настрій. Але всі респонденти погодились, що сприятливий психологічний фон допомагає впоратися з поставленими завданнями.

Опитані студенти розчаровані тим, як їх оцінюють: інколи – 60 %, рідко – 25 %, і 15 % – часто. Хоча саме висока оцінка, може вмотивувати студента і підвищити його самооцінку. Навіть поодинокі переживання успіху може докорінно змінити самопочуття особистості. На запитання, якими б хотіли студенти бачили викладачів, 40% відповіли – добрішими, 60% – справедливими, 5% – вимогливішими. Також ми виявили, що переживання успіху вселяє у студентів впевненість у власних силах, бажання знову досягти хороших результатів, відчуття внутрішнього комфорту.

Студенти погодились із твердженням про те, що педагог має відмічати навіть незначні успіхи, адже похвала може допомогти студенту повірити у свої сили, спонукати до роботи і спроєкувати досягнення успіху у житті. Отже, педагогічно виправданим є створення для студентів ситуації успіху. Це передбачає використання прийомів індивідуально-особистісної підтримки, а саме: емоційна підготовка студента до того, що він спроможний

вирішити поставлене завдання, створення умов для успішної діяльності, оцінка результатів, а не спроможностей. Під час занять викладач має потурбуватися, щоб студент зміг відчути радість від подоланих труднощів, переконався, що для успіху необхідно докласти зусиль.

Опитані студенти зазначили серед позитивних факторів використання ситуації успіху на заняттях такі: розвиток у студентів впевненості у собі, виявлення та вдосконалення їх креативних здібностей, заохочення до активної роботи на занятті.

Для забезпечення ситуації успіху викладач повинен володіти знаннями типологічних особливостей студентів, відповідними професійними і особистісними якостями, педагогічною технікою, яка проявлятиметься у підбадьорливих словах, відповідній інтонації, мелодійності мовлення, тактовності, доброзичливих міміці, жестах. Також педагог вищої школи повинен бути професійно компетентним, мати бажання і вміння здійснювати індивідуальний підхід до студентів, керуватися у викладацькій діяльності гуманістичною спрямованістю. Педагогам необхідно пам'ятати, що здібності та техніка не формуються самі по собі, потрібно постійно займатися самовдосконаленням, підвищенням рівня педагогічної майстерності.

Висновки... Проведене дослідження дало змогу зробити висновок про те, що у вищій школі є необхідність частіше вдаватися до ситуації успіху, яка сприяє результативності діяльності і свідчить про педагогічну майстерність викладача. Створення ситуації успіху в процесі навчання має вплив не тільки на якість здобутих компетентностей майбутніх фахівців, а й на подальше життя та становлення студентів як професіоналів.

Перспективами подальших наукових розвідок з даного напрямку є розробка методик застосування ситуації успіху у вищій школі, вивчення можливостей навчального курсу "Педагогіка успіху" для підготовки фахівців другого та третього рівнів вищої освіти галузі знань "Освіта".

Використана література:

1. Белкин А.С. Ситуация успеха: книга для учителя / А.С. Белкин. – Екатеринбург : УГЛУ, 1997. – 186 с.
2. Велика А.М. Ситуация успеха як визначальна умова підвищення якості навчання старшокласників гуманітарним дисциплінам / А. Велика // 36. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / гол. ред.: Мартинюк М. Т. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2009. – Ч. 3. – С.30-38.
3. Гусак О.Г. Ситуация успеха в теории педагогического стимулирования [Електронний ресурс]. / О.Г. Гусак // Проблемы инженерно-педагогической освіти. – 2014. – № 42-43. – Режим доступа : <http://ero.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/2856/1/Гусак%20О.Г.%20Ситуация%20успеху.pdf>
4. Зязюн І.А. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій / І.А. Зязюн, О.М. Пехота. – Київ : Віпол, 2003. – 426 с.
5. Луценко В. Ситуация успеха: психолого-педагогичні механізми й етапи організації [Електронний ресурс] / В. Луценко // Український науковий журнал "Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації", 2010. – № 4. – С. 232. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/355>
6. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид. допов. і переробл. – Київ : Вища шк., 2004. – 422 с.
7. Романовський О.Г. Педагогіка успіху: її сутність та основні напрями вивчення / О.Г. Романовський // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2011. – № 2. – С. 3-9.
8. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи [Текст] : навч. посібник / М.М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2006. – 352 с.

Внукова О.Н.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ СИТУАЦИИ УСПЕХА СТУДЕНТОВ КАК ПРОЯВЛЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ

В статье рассматривается проблема обеспечения ситуации успеха студентов в учреждениях высшего образования. В результате проведенного исследования выявлено, что ситуация успеха на занятиях предусматривает использование преподавателем положительных эмоций, а также приемов индивидуально-личностной поддержки. Доказано, что переживание успеха внушает студентам уверенность в собственных силах, развивает креативность, поощряет к активности, способствует профессиональной направленности. Обосновано, что для обеспечения ситуации успеха преподаватель должен обладать педагогическим мастерством.

Ключевые слова: *ситуация успеха, педагогическое мастерство, преподаватель, студент.*

Внукова О.Н.

PROVIDING SITUATION OF STUDENTS' SUCCESS AS A PEDAGOGICAL MASTERY OF THE TEACHER

The article deals with the problem of ensuring the students' success in the course of studies at a higher education institution. The situation of success is considered as the creation of a teacher of such circumstances, which would have necessarily been successful for the student, namely: provided educational achievement, high social assessment, public recognition of individual achievements.

As a result of the research, it was found that the situation of success at the classes involves the use of a teacher of positive emotions that increase the motivation of studying, as well as methods of personal support: optimism about the students' abilities, creating conditions for successful activity, objective assessment of the results.

It was found that success increases the confidence of students in their own abilities, positively affects the achievement of good results in the future, promotes their professional orientation.

The students of the Kyiv National University of Technology and Design, who were interviewed by us, pointed out among the

positive factors in using the situation of success at the classes: development of self-confidence, identification and improvement of creative abilities, encouragement for active work at the lesson.

It is substantiated that in order to ensure the success of the situation, the teacher must have a pedagogical skill, in particular, professional and personal qualities, pedagogical technique, which will be shown in encouraging words, corresponding intonation, melodiousness of speech, tactfulness, benevolent facial expressions, gestures. Also, the teacher of higher education should be professionally competent, guided in teaching activities humanistic orientation – the key to the pedagogy of success, which involves the creation of pedagogical conditions aimed at the formation of professional student consciousness, focus on successful professional activities, self-development and self-improvement.

Creating a success story in the student's learning process affects on their future and becoming professionals.

Key words: situation of success, pedagogical skills, teacher, student.

Подано до редакції 03.04.2018.

УДК 378.011.3 - 051 : [37.091.217 : 379.8 - 047.22

© 2017

Гузій Н.В., Тадеуш О.М.

ЗМІСТОВІ ОРІЄНТИРИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІКИ ДОЗВІЛЛЯ У РАКУРСІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

У статті висвітлено досвід проектування змістових орієнтирів підготовки фахівців у галузі педагогіки дозвілля у ракурсі компетентнісного підходу. Визначено та обґрунтовано систему загальних, спеціальних (фахових) програмних компетентностей нової оригінальної освітньо-професійної програми підготовки бакалавра «Педагогіка дозвілля» за спеціальністю: 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань: 01 Освіта/Педагогіка. Виявлено, що означені компетентності у співвідношенні із базовими видами професійної діяльності майбутніх педагогічних працівників культурного просвітництва характеризуються специфічними інтегративно-функціональними спектрами компетенцій (культурно-просвітницька, психолого-педагогічна, методична, комунікативна, мистецька, організаційна, дослідницька, проектна), сукупність яких, утворює інтегровану систему професійної компетентності педагога-організатора культурно-дозвіллевой діяльності і рекреації.

Ключові слова: педагогіка дозвілля, компетентнісний підхід, професійна компетентність, педагог-організатор культурно-дозвіллевой діяльності та рекреації.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Культура дозвілля української спільноти історично зумовлена загальноцивілізаційними процесами її еволюції, невід'ємними від становлення й розвитку державності, розгортання національно-культурних рухів, розбудови освітньої галузі. Сфера дозвілля як складова загального культурно-просвітницького простору суспільства відображає актуальний стан його духовних потреб, розмаїття видів дозвіллевой діяльності та їх змістове наповнення, функціонування відповідної інфраструктури. Це передбачає належне кадрове забезпечення педагогічної організації культурно-дозвіллевой діяльності усіх верств населення з метою створення сприятливих умов для їх творчого зростання, широкої освіченості, змістовного відпочинку.

Успішна реалізація поставлених стратегічних завдань вимагає спеціальної підготовки висококваліфікованих фахівців педагогічного профілю, які володіють сучасним змістом та ефективними поліваріантними способами й технологіями організації рекреаційно-дозвіллевой діяльності різноманітних соціально-вікових груп споживачів культурно-просвітницьких послуг, усвідомлюють фундаментальні засади педагогіки "вільного часу", її принципи та специфіку, здатні налагоджувати продуктивну педагогічну взаємодію суб'єктів рекреаційно-просвітницького процесу. Це зумовило відкриття в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова на базі кафедри педагогічної творчості нової оригінальної освітньо-професійної програми підготовки бакалавра «Педагогіка дозвілля» за спеціальністю: 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань: 01 Освіта/Педагогіка, що актуалізує проблему її змістового наповнення, проектування якого, відповідно до сучасних нормативних документів вищої школи, здійснюється на засадах компетентнісного підходу. Йдеться про необхідність визначення системи загальних, професійних компетенцій педагога-організатора культурно-дозвіллевой діяльності і рекреації, а також їх інтегративно-функціональні спектри для успішного здійсненні професійної діяльності у сфері дозвілля і рекреації, які дозволяють йому бути екологічно відповідальним, соціально мобільним, конкурентоздатним та затребуваним на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Здійснений аналіз науково-методичної літератури засвідчив значне зростання останнім часом інтересу вчених різних галузей наукових знань до вивчення проблеми педагогізації дозвіллевой сфери дітей, юнацтва та дорослого населення. Сучасна наукова думка означеної проблематики представлена широким спектром досліджень щодо сутності, структури та функцій дозвіллевой діяльності (І. Бойчев, В. Бочелюк, О. Молчан, І. Петрова, Ю. Стрельцов, Б. Титов, Г. Усачова, Н. Яременко та ін.); психолого-педагогічних аспектів організації культуровідповідного дозвілля та його ролі у розвитку й самореалізації особистості (М. Аріарський, О. Гриценко, І. Зязюн, М. Каплан, В. Кірсанов, І. Новикова, Л. Маркова, та ін.); менеджменту соціокультурної діяльності (М. Поплавський, В.В. Чижиков, В.М. Чижиков) організації дозвіллевой діяльності (Є. Акнаєв, С. Ашмаков,